

Александра ФОСТИКОВ  
Историјски институт Београд  
Кнез Михаилова 36/II, Београд, Србија, [aleksandra.fostikov@iib.ac.rs](mailto:aleksandra.fostikov@iib.ac.rs)  
<https://orcid.org/0000-0002-9089-0339>

### КУЋЕ БОСАНСКИХ ВЛАДАРА У ДУБРОВНИКУ

**Апстракт:** Непокретну имовину у Дубровнику поседовали су, бар према сачуваном изворном материјалу, скоро сви босански краљеви (Твртко I, Стефан Остоја, Стефан Остојић, Твртко II, Стефан Томаш), као и поједине велможе: браћа Санковићи (жупан Бељак и војвода Радич), Хрвоје Вукчић Хрватинић, Радослав Павловић, Сандаљ Хранић, Стефан Вукчић Косача, породица Радивојевића-Влатковића. Међутим, док је питању имовине босанских велможа у граду Дубровнику посвећено и више радова у појединим случајевима, поседи босанске круне нису детаљније истраживани. Стога је овај рад управо посвећен проучавању историјата некретнина, тачније кућа босанских владара у том граду, начина на који су исте стекли, као и колико их је било, те питању њиховог давања у најам. Кроз праћење података о закупу могуће је утврдити како имена станара и висину цена најма, тако и имена и функције низа личности које су се налазиле на месту прокуратора или посланика босанских краљева. Такође, у раду је учињен покушај и да се макар ближе одреди место где су се дате куће налазиле у урбаној топографији града Дубровника.

**Кључне речи:** средњовековна Босна, босански владари, средњовековни Дубровник, куће, некретнине, закуп, најам, XIV и XV век.

### Уводна разматрања

Поседовање палата и кућа у граду Дубровнику, као и примање странаца не само у ред грађанства, већ посебно у ред властеле, није било неуобичајно.<sup>1</sup> Такође, за учињене уступке, Дубровник је босан-

---

<sup>1</sup> Ј. МИЈУШКОВИЋ, Додељивање дубровачког грађанства у средњем веку, *Глас Српске академије наука и уметности* 246 (1961) 89–127 [Ј. МИЈУШКОВИЋ, Dodeljivanje dubrovačkog građanstva u srednjem веку, *Glas Srpske akademije nauka i umetnosti* 246 (1961) 89–127] (= Ј. КАЛИЋ, Додељивање дубровачког грађанства у средњем веку, *Европа и Срби. Средњи век*, Београд 2006, 323–368

ским владарима и велможама додељивао и право не само да у граду бораве, већ и куће у којима ће том приликом становати без плаћања ренте. Поједини од њих примани су и у ред грађана и/или у ред властеле, при чему их град на сопствени рачун дарује и некретнинама датим у баштинско власништво. Такође, босанским владарима и велможама, који су учествовали у ширењу дубровачке територије, осим палата и кућа у граду, додељиване и честице земље ван града. На основу до сада познатих података из изворне грађе, палате и куће у Дубровнику имали су: Твртко I, Стефан Остоја, Стефан Остојић, Твртко II, Стефан Томаш, односно браћа Санковићи (жупан Бељак и војвода Радич), Хрвоје Вукчић Хрватинић, Радослав Павловић, Сандаљ Хранић, Стефан Вукчић Косача и породица Радивојевића-Влатковића.<sup>2</sup>

[=J. KALIĆ, Dodeljivanje dubrovačkog građanstva u srednjem veku, *Evropa i Srbi. Srednji vek*, Beograd 2006, 323–368].

<sup>2</sup> О стицању ових некретнина и уступцима које су претходно владари и властела учинили Дубровнику, писано је опсежно. С обзиром на то да се велики део тих података налази у бројној литератури, овде скрећемо пажњу само на радове од значаја, посвећене појединим личностима и породицама и њиховим некретнинама, а у којима се наводе сви релевантни подаци, извори и старија литература. У питању су радови: С. РУДИЋ, О кући Хрвоја Вукчића Хрватинића у Дубровнику, *Историјски часопис (=ИЧ)* 56 (2008) 353–369 [S. RUDIĆ, О кући Хрвоја Вукчића Хрватинића у Dubrovniku, *Istorijski časopis (=ИЧ)* 56 (2008) 353–369]; N. GRUJIĆ – D. ZELIĆ, Palača vojvode Sandalja Hranića u Dubrovniku, *Analni Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 48 (2010) 47–132; С. РУДИЋ, Тирилички документи породице Боровинић, *Грађа о прошлости Босне (=ГПБ)* 7 (2014) 59–72 [S. RUDIĆ, Ćirilčki dokumenti porodice Borovinić, *Grada o prošlosti Bosne (=GPB)* 7 (2014) 59–72]; П. ДРАГИЧЕВИЋ, Потврда Радосава Павловића Дубровчанима о примитку његове куће у Дубровнику, *ГПБ* 8 (2015) 51–57 [P. DRAGIČEVIĆ, Potvrda Radosava Pavlovića Dubrovčanima o primitku njegove kuće u Dubrovniku, *GPB* 8 (2015) 51–57]; Н. ИСАИЛОВИЋ, Четири исправе о поседима Хрвоја Вукчића у Дубровнику, *Иницијал. Часопис за средњовековне студије* 5 (2017) 127–155 [N. ISAILOVIĆ, Četiri isprave o posedima Hrvoja Vukčića u Dubrovniku, *Inicijal. Časopis za srednjovekovne studije* 5 (2017) 127–155]; А. ЗИЛИЋ, *Радивојевићи-Влатковићи. Властела Хумске земље и Крајине*, Sarajevo 2021, 322–339. Осим наведених, треба поменути и нешто раније радове у којима се помиње давање некретнина и земљишних честица, рад на убикацији истих, те хронолошки ток догађаја од значаја. То су радови: L. BERIĆIĆ, Ubikacija nestalih građevinskih spomenika u Dubrovniku I, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 10 (1956) 15–83, str. 79–83; J. LUČIĆ, Stjecanje, dioba i borba za očuvanje dubrovačkog Primorja 1399–1405, *Arhivski vjesnik* 11–12 (1968–1969) 99–201; А. KAZNAČIĆ-HRDALO, Dioba i ubikacija dijelova Slanskog primorja u doba pripojenja Dubrovniku godine 1399, *Analni Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra Jugoslavenske akademije znanosti i*

Међутим, мора се истаћи, да су права, па самим тим и некретнине, макар формално и дате у баштину, могле бити накнадно одузете, не само сходно политичкој промени што се види кроз случај поседа браће Санковића, већ и чињеници да ли су припадали појединој конкретној личности или, трансперсонално, владару. У случају босанских владара права су тако заправо била везана не за појединца, већ за босанску круну, односно легалног владара, о чему речито сведочи и процес одузимања и враћања некретнина краљу Остоји, односно краљу Твртку II, те пренос права најма од кућа на краља Стефана Остојића, као и процес преноса истих на следећег владара, и то тек након потврде његовог легалитета и признања у Босни, а затим и његове потврде привилегија, односно издавања повеља Дубровнику.<sup>3</sup>

Бројне помене о некретнинама босанских владара у Дубровнику, и то у дужем хронолошком периоду, баштини искључиво грађа из Дубровачког архива, у којој се куће босанске круне засебно бележе, било због односа између тог града и појединих босанских владара, или због најма поменутих некретнина, чија је наплата уредно записивана, као и било која друга пословна активност Дубровчана, посебно с владарима.<sup>4</sup> Ипак, од некада засигурно бројних исправа босанских

---

*umjetnosti u Dubrovniku* 17 (1979) 17–47, str. 21–22, 26, нар. 21, 37. Додатно, податке у вези са поседима краљева Остоје, Стефана Остојића и Твртка II доноси Паво Живковић у својој монографији посвећеној Твртку II, у којој је дао веома детаљне информације о владарским некретнинама у Дубровнику: P. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II Tvrtković. Bosna u prvoj polovini XV stoljeća*, Sarajevo 1981, passim. Коначно, треба поменути и рад Ивана Бендиша, који је дао преглед историјата поседа босанских владара и велможа у Дубровнику: I. BENDIŠ, *Nekretnine bosanskih velmoža i vladara u Dubrovniku*, *Rostra: Časopis studenata povijesti Sveučilišta u Zadru* 7 (2016) 75–94.

<sup>3</sup> Још приликом преговора с Твртком II, 28. јула 1404. године, Дубровчани су истицали да ће краљ дохотке и кућу добити, али тек након што потврди повеље и привилегије. М. ДИНИЋ, *Вести Еберхарда Виндекеа о Босни*, *Југословенски историски часопис* 1/1–2 (1935) 352–367, стр. 357 [М. DINIĆ, *Vesti Eberharda Vindekea o Bosni*, *Jugoslavenski istoriski časopis* 1/1–2 (1935) 352–367]; P. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 33, 36, 40, 61, нар. 33.

<sup>4</sup> Одлуке од значаја за ово питање које се налазе у серијама *Diversa Cancellarie* и *Diversa Notariae*, објавили су у новије време Есад Куртовић и Алмир Пецо: E. KURTOVIĆ, *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne: ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341–1526*, sv. I–III, Sarajevo 2019, passim; E. KURTOVIĆ – A. PEĆO, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne (Ispisi iz knjiga notarijata Državnog arhiva u Dubrovniku 1370–1529)*, sv. I–III, Sarajevo 2021. Избор одлука дубровачких већа објавили су, у онлајн издању, Данко

владара о поседу и најму тих кућа, данас нам је сачувана само једна, и то у препису, такође у Дубровнику – писмо краља Остоје Дубровнику, издато пре 10. априла 1411. године у Дбри (Идбру) на Неретви.<sup>5</sup> Стога је, на основу података из дубровачке грађе, настао и овај рад, у коме су куће у поседу босанских владара, односно босанске круне, испраћене у континуитету, почевши од Твртка I, па до последњих познатих помена из времена владавине краља Томаша.

### Први помени дубровачке куће босанског владара – време бана и краља Твртка I

Први пут у познатим документима помен куће у Дубровнику од стране једног босанског владара налазимо у повељи бана Твртка, од 1. јуна 1367. године, којом потврђује повељу свог претходника бана Стефана II, а коју је издао Дубровчанима током свог боравка у том граду. На самом почетку дате исправе бан Твртко каже „дођосмо у нашу кућу у град Дубровник“.<sup>6</sup> Иако су ове речи тумачене фигуративно, сходно податку да се у случају његовог претходника, бана Стефана II Котроманића, једини познати помен куће јавља у његовој Стонској повељи од 15. фебруара 1333. године, из које је сасвим јасно да није у питању власништво владара, већ потенцијално уступа-

---

Зелић и Ана Плоснић Шкарић: D. ZELIĆ – A. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, *Dubrovnik: Civitas et Acta Consiliorum 1400–1450*, Zagreb 2017. Такође, нешто података сачувано је и у спису *Liber afictuum thesaurarie*, који је приредио Д. Зелић: D. ZELIĆ, *Knjiga razničarskih najtova = Liber afictuum thesaurarie (1428–1547)*, Zagreb – Dubrovnik 2012. Некретнине су у закуп давале и велможе: E. KURTOVIĆ, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 364; I. JURČEVIĆ, *Gospodarske veze bosanskog vojvode Radoslava Pavlovića i Dubrovčana*, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu* 8 (2016) 133–148, str. 143–144. О најму некретнина видети и у литератури наведеној у нап. 2.

<sup>5</sup> М. ПУЦИЋ, *Споменици срѣбски I: од 1395. до 1423.*, Београд 1858, 133–134, бр. 243 [М. РУСИЋ, *Споменици срѣбски I: од 1395. до 1423.*, Београд 1858]; А. ФОСТИКОВ, Писмо краља Остоје Дубровчанима о давању кућа у најам и пратећи записи Руска Христофоровића о повратку датог акта краљу Остоји ради својења рачуна са Михочем Лукаревићем, *ГПБ* 16 (2023) (у штампи) [А. ФОСТИКОВ, Писмо краља Остоје Дубровчанима о давању кућа у најам и пратећи записи Руска Христофоровића о повратку датог акта краљу Остоји ради свођења рачуна са Михочем Лукаревићем, *ГПБ* 16 (2023) (у штампи)].

<sup>6</sup> Р. ПОПОВИЋ, Повеља бана Твртка којом потврђује повластице Дубровчанима, *Стари српски архив (=ССА)* 7 (2008) 91–98, стр. 94 [Р. ПОПОВИЋ, Повеља бана Твртка којом потврђује повластице Дубровчанима, *Стари српски архив (=ССА)* 7 (2008) 91–98].

ње некретнине на бесплатно коришћење у случају потребе,<sup>7</sup> сама поменута форма реченице, у документу бана Твртка, указивала би да се дата кућа можда ипак још тада нашла у његовом власништву.

Ипак, први поуздани податак да босански владар кућу у граду Дубровнику заиста и поседује налазимо тек у писму сада већ краља Твртка које је регистровано 12. јуна 1389. године. Том приликом Твртко пише Општини да кућу предају своме протовестијару Трипи Бући, а исту назива „наша кућа у вашем граду“, односно у преводу на староиталијански „casa la qual e nostra in la vostra zitade“. У пратећим белешкама Општине на латинском, Дубровчани исту кућу називају „domum serenissimi domini domini regis Bossne, quam habet in Ragusio“.<sup>8</sup> Судаћи према пратећим подацима изгледа да је том приликом Твртко дао кућу свом протовестијару због проблема у коме се он привремено нашао. Наиме, у то време Трипе Бућа још није поседовао своју кућу у Дубровнику, те је након примања у ред властеле крајем 1388. морао да положи као залог 1000 перпера који су му враћени крајем марта 1392. године, када се на власти у Босни већ налазио краљ Дабиша. Податак да је Дубровник вратио Бући залог за кућу тек 1392. године, говорила би у прилог чињеници да је тек тада Бућа и формално купио или стекао некретнину у граду.<sup>9</sup>

Како је то већ истакнуто у историографији, у питању је била кућа Маруше, удове Петра Бобаљевића, за коју је краљ Твртко последњу рату у висини од 167 перпера исплатио истог дана када је регистровано његово писмо, 12. јуна 1389. године, њеном наследнику

---

<sup>7</sup> Према споразуму забележеном у Стонској повељи, Општина је била дужна да, у случају доласка или боравка бана или његових наследника, истима уступи задану кућу током трајања њиховог боравка, без надокнаде, односно најма, што јасно указује да се у том моменту ниједна некретнина у граду није налазила у приватном поседу босанских владара: Д. ЈЕЧМЕНИЦА, Стонска повеља бана Стефана II Котроманића, *ГПБ* 3 (2010) 29–46, стр. 35, 39 [D. JEČMENIĆA, Stonska povelja bana Stefana II Kotromanića, *GPB* 3 (2010) 29–46].

<sup>8</sup> Љ. СТОЈАНОВИЋ, *Старе српске повеље и писма* I/1, Београд–Сремски Карловци 1929, 90, бр. 92 [LJ. STOJANOVIĆ, *Stare srpske povelje i pisma* I/1, Beograd–Sremski Karlovci 1929]; Ђ. ТОШИЋ, По други пут о Твртковом протовестијару Трипи Бући, *ИЧ* 55 (2007) 83–98, стр. 89 [Đ. TOŠIĆ, Po drugi put o Tvrтковом protovestijaru Tripi Bući, *IC* 55 (2007) 83–98]; С. ЂИРКОВИЋ, Писмо краља Стефана Твртка I о уступању куће у Дубровнику, *ГПБ* 2 (2009) 63–69, стр. 64–65 [S. ĐIRKOVIĆ, Pismo kralja Stefana Tvrтка I o ustupanju kuće u Dubrovniku, *GPB* 2 (2009) 63–69]; Е. КУРТОВИЋ, *Arhivska građa* I, 196–197, no. 889–890 (12.6.1389, Div. Canc., XXVII, 229).

<sup>9</sup> С. ЂИРКОВИЋ, Писмо краља Стефана Твртка I, 65–68; Ђ. ТОШИЋ, По други пут, 89.

Климету Будачићу. На тај начин, кућа је пуноправно била купљена и исплаћена, те је Твртко могао да је преда Бући.<sup>10</sup> Како је Твртко и када започео куповину дате куће, за сада остаје нејасно,<sup>11</sup> а није познато ни да ли је Тврткова кућа остала у сталном поседу Трипе Буће. Након јуна 1389, она се у познатим изворима више не помиње, ни као лични посед краља, ни као наследство његовог сина Твртка II, па ни као део потраживања од стране других Тврткових наследника на трону.

### Куће стечене у време краља Остоје и подаци о њиховом закупу (1399–1446)

#### Краљ Остоја и стицање полаче/полача у граду Дубровнику

Након периода у коме немамо вести о поседима наследника Твртка I на престолу, краља Дабише и краљице Јелене Грубе, следеће познате податке о некретнинама босанских владара у Дубровнику налазимо тек у време краља Остоје. На првом месту то су извори о стицању новог поседа, палате у граду,<sup>12</sup> коју је Остоја добио приликом примања у ред властеле 25. фебруара 1399. године,<sup>13</sup> као израз

<sup>10</sup> С. ЋИРКОВИЋ, Писмо краља Стефана Твртка I, 65–66.

<sup>11</sup> Једини Петар Бобаљевић с чијим наследницима је Твртко поуздано имао посла, био је онај Петар који се јавља као закупац царине у Дријевима у периоду 1344–1346. и који је умро оставивши иза себе дуг у висини од 4.666 перпера. Како тај дуг није наплаћен током живота бана Стефана, решаван је у време Твртка, који је дуг потраживао из његове заоставштине, па је Дубровачка општина 1356. године одлучила да се Петрова имовина замрзне до наплате дуга: М. ДИНИЋ, Трг Дријева и околина у средњем веку, *Српске земље у средњем веку*, Београд 1978, 368–399, стр. 378 [М. ДИНИЋ, Трг Дријева и околина у средњем веку, *Српске земље и средњем веку*, Београд 1978, 368–399]. Могуће је да је управо приликом наплате тог дуга Петрова кућа доспела у Тврткове руке, а да је на име исте, услед неке разлике, Твртко исплатио поменути новац његовом наследнику. У том случају, већ први помен куће из 1367. године могао би да укаже да је Твртко још тада поседовао некретнину у Дубровнику. Прихватање такве могућности, ипак, отвара и додатно питање. Да ли је у том случају кућа била Твртково приватно власништво, или пак власништво босанске круне?

<sup>12</sup> Судаћи према изворном материјалу сачуваном за каснији период, на основу кога сазнајемо да се још приликом првих помена јављају три станара у три засебне јединице, као и да су својевремено краљу Босне дате три куће, изгледа да се иза помена ове палате од почетка крио блок кућа или кућа издељена на више стамбених јединица: D. ZELIĆ, *Knjiga rizničarskih najmova*, 148, no. CXVI (fol. 116r).

<sup>13</sup> Р. МИХАЉЧИЋ, Исправа о примању краља Стефана Остоје за дубровачког властелина, *ГПБ* 2 (2009) 129–146 [R. MIHALJIĆ, Исправа о primanju краља Stefana Ostoje za dubrovačkog vlastelina, *GPB* 2 (2009) 129–146].

захвалности Дубровчана на име продаје Сланског приморја.<sup>14</sup> Општина је уочи њиховог примања у ред дубровачке властеле прибавила погодне куће и за краља Остоју и за Хрвоја Вукчића. Обојици су додељене палате („полаче“), при чему се у повељи за Остоји наводи формулација „полача с мистом у Дубровнику“, а одлучено је и да касније добију и по комад земље у Сланском приморју. Додатно је, на предлог Општине од 7. априла 1399. године, наложено да се у овим кућама саграде по једна цистерна, врата и балкон. Најављени радови на краљевим кућама (које се већ тада помињу у множини), тј. на изградњи цистерне и врата, одвијали су се у септембру 1399. године, због чега је тадашњим становницима наведених кућа наложено да не ометају радове, а затим и да напусте простор на којем се радови врше.<sup>15</sup> У вези радова непознате садржине поново се помиње кућа босанског краља, заједно с кућом војводе Хрвоја почетком априла 1402. године, када је због неиспуњавања договора наложено кажњавање извођача у висини од 25 перпера.<sup>16</sup>

<sup>14</sup> Продаја Сланског приморја окончана је, након преговора, повељом краља Остоје Дубровнику издатом 5. јануара 1399. године, на основу које је овај град и званично стекао земљиште од Курила до Стона: Љ. СТОЈАНОВИЋ, *Старе српске повеље и писма* I/1, 420–423, бр. 429; Р. МИХАЉЧИЋ, Повеља краља Стефана Остоје Дубровчанима, *ГПБ* 1 (2008) 123–135 [Р. МИНАЈЧИЋ, *Povelja kralja Stefana Ostoje Dubrovčanima*, *GPB* 1 (2008) 123–135]. О продаји Сланског приморја: Г. ШРЕМОШНИК, *Prodaja bosanskog Primorja Dubrovniku god. 1399. i kralj Ostoja*, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini* 40 (1928) 109–126; С. ПИРКОВИЋ, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964, 186–187 [С. ЏИРКОВИЋ, *Istorija srednjovekovne bosanske države*, Београд 1964]; Ј. ЛУЧИЋ, *Stjecanje, dioba i borba*, 99–201.

<sup>15</sup> О процесу избора кућа за њих двојицу и проблемима који су пратили тај избор до коначне одлуке, као и о додатној доградњи истих за њихове потребе: *Državni arhiv u Dubrovniku (=DAD), Reformationes*, fasc. 31, fol. 67v–68 (9–11.9.1399); Ј. ЛУЧИЋ, *Stjecanje, dioba i borba*, 125–126; С. РУДИЋ, О кући Хрвоја Вукчића, 353–355, са изворима и старијом литературом. Краљ Стефан Остоја добио је, на основу поделе, земљу у Курилу: А. КАЗНАЧИЋ-ИРДАЛО, *Dioba i ubikacija*, 21–22, 26, нар. 21, 37 (видети и приложену карту поделе земље). Истом приликом су Остоји и Хрвоју издате и посебне даровнице на име кућа, које нису сачуване, а о којима нас обавештава одлука од 28. јула 1405. године: *DAD, Lettere e Commissioni di Levante*, fasc. 4, fol. 68v; Е. О. ФИЛИПОВИЋ, *The Collection “Lettere e Commissioni di Levante” of the Dubrovnik State Archives as a Source for Diplomatic Negotiations in the Fifteenth Century*, *International Conference “From Words to Acts”*, Zagreb 29–30 November 2021 ([https://medea.isp.hr/wp-content/uploads/2021/12/02\\_Filipovic-E.O\\_.pdf](https://medea.isp.hr/wp-content/uploads/2021/12/02_Filipovic-E.O_.pdf)).

<sup>16</sup> Е. КУРТОВИЋ, *Arhivska građa* I, 447, no. 1765 (2.4.1402, Div. Canc., XXXIV, 98v).

## Куће босанских владара у раздобљу прве владавине краља Твртка II

Нов помен некретнина босанске круне налазимо поново тек приликом унутрашњих сукоба у Босанском краљевству,<sup>17</sup> када су посланици Општине, поводом потраживања „новог краља“ Твртка II Твртковића, према белешци од 28. јула 1404. године, имали задатак да јаве краљу да ће кућу и трибуте добити, али тек када потврди уговоре и привилегије Дубровнику. Слична понуда уследила је и децембра исте године.<sup>18</sup> Након издавања повеље краља Твртка II Твртковића Дубровнику од 24. јуна 1405. године, којом је, између осталог, решено и питање спорних поседа у Сланском приморју, те су село Лисац и засеоци Имотица и Трновица и поименице укључени у дату област и стављени под власт Дубровчана,<sup>19</sup> поседи краља Остоје предати су новом владару. Тако су 22. септембра 1405. године, приликом примања Твртка II у ред властеле, „полача...бившег краља Остоје“ у Дубровнику и његова земља у Приморју дати новом краљу, а обећана је и исплата доходака који су му као легалном и признатом носиоцу круне припадали.<sup>20</sup>

Из времена прве владе краља Твртка II, потичу и први сачувани помени најма кућа босанских владара у Дубровнику. Већ том приликом, забележена су три станара у посебним стамбеним јединицама. Тако је већ средином фебруара 1406. године, Пасквал-Паскоје Растић (Pasqualis de Resti), прокуратор краља Твртка Твртковића, исплатио најам за кућу у којој „сада живи Перва (Первула) Бенешић

---

<sup>17</sup> О сукобима и сменама краља Остоје и Твртка II на престолу, као и њиховом односу с Дубровником детаљније видети: P. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, passim.

<sup>18</sup> М. Динић, Вести Еберхарда Виндекеа, 357, нап. 28а; P. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 32, 36, нар. 40, 64 (према: DAD, Lettere e Commissioni di Levante, fasc. 4, fol. 68v (28.7.1405), fol. 81 (4.12.1404); Е. О. FILIPOVIĆ, The collection “Lettere e Commissioni di Levante”. Треба истаћи да се у датим документима помиње само потраживање владарске куће и поседа у Новим земљама, које је краљ Остоја стекао приликом продаје Сланског приморја. Остали помени кућа односе се на кућу Хрвоја Вукчића, те на кућу Радича Санковића, за коју се истиче да ће бити дата Сандаљу и Вукцу.

<sup>19</sup> P. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 39; P. МИХАЉЧИЋ, Повеља краља Стефана Твртка Твртковића Дубровнику којом Дубровчанима потврђује Сланско Приморје, *ГПБ* 4 (2011) 75–88 [R. МИНАЈЧИЋ, Povelja kralja Stefana Tvrtka Tvrtkovića Dubrovniku kojom Dubrovčanima potvrđuje Slansko Primorje, *GPB* 4 (2011) 75–88]. Уп. Љ. СТОЈАНОВИЋ, *Старе српске повеље и писма* I/1, 496, бр. 514.

<sup>20</sup> Љ. СТОЈАНОВИЋ, *Старе српске повеље и писма* I/1, 495–497, бр. 514.



(Perua de Venessa)“ у висини од 30 перпера за дату, 1406. годину, закључно с првим мартом, краљевом гласнику и амбасадору Томашу Јелешиху.<sup>21</sup> По истом принципу, до првог марта 1406. године, такође преко Пасквала Растића и Томаша Јелешиха, 12. марта 1406. године исплаћен је и најам за целу годину, али сада за другу краљеву кућу, у којој „тренутно пребива“ Мартол Цријевић/Чријевић (Martholo de Zrieua) у висини од 50 перпера.<sup>22</sup> Затим се исплата најма помиње још једном 20. марта исте те године, када је, поново преко Пасквала Растића и Томаша Јелешиха, најам исплатио и Андрија, син покојног Влаха Менчетића (Andrea, condam Blasii de Menze) за кућу у којој пребива, а на име закупа до првог септембра претходне 1405. за целу једну годину Том приликом цена није уписана.<sup>23</sup>

Исплата закупа поново се бележи 25. августа исте 1406. године, када је Пасквал Растић, као прокуратор краља Твртка II, на име дела најма до марта 1407. године, примио од Мартола Цријевића 30 перпера.<sup>24</sup> Истог дана, 25. августа, издата је, у вези с најмом, напомена од стране Пасквала Растића, поводом питања закупа краљеве куће у којој борави Андрија В. Менчетић, да исти у датој кући неће више боравити од краја године.<sup>25</sup> На име закупа за поменућу краљеву кућу у којој је боравио Андрија Влахов Менчетић, Пасквал Растић је 21. октобра 1406. године добио од наведеног Андрије 30 перпера, за целу годину, закључно с првим септембром те године.<sup>26</sup>

У 1407. години, 13. јануара, прокуратору краља Твртка Твртковића, Пасквалу Растићу, исплаћен је закуп на име краљеве куће у којој „по обичају“ живи Первула Бенеших, у висини од 30 перпера, за целу годину до дана 25. фебруара.<sup>27</sup> Након тога, почетком фебруара исте године, Пасквал Растић, и даље у својству прокуратора Твртка

---

<sup>21</sup> E. KURTOVIĆ, *Arhivska građa I*, 529, no. 2040 (17.2.1406, Div. Canc., XXXVI, 21). О прокураторима као заступницима и управитељима: H. R. HELD, *Procuratores i advocati u zapisima notara Tomazina de Savere (1277–1286)*, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 58 (2020) 41–71. Није нам познато на који начин су плаћани прокуратори босанских владара у Дубровнику.

<sup>22</sup> E. KURTOVIĆ, *Arhivska građa I*, 532, no. 2047 (12.3.1406, Div. Canc., XXXVI, 34).

<sup>23</sup> E. KURTOVIĆ, *Arhivska građa I*, 533, no. 2051 (20.3.1406, Div. Canc., XXXVI, 37v).

<sup>24</sup> Isto, 539, no. 2075 (25.8.1406, Div. Canc., XXXVI, 78v).

<sup>25</sup> Isto, 542, no. 2085 (25.8.1406, Div. Canc., XXXVI, 89).

<sup>26</sup> Isto, 546, no. 2104 (21.10.1406, Div. Canc., XXXVI, 106v).

<sup>27</sup> Isto, 553, no. 2129 (13.1.1407, Div. Canc., XXXVI, 137).

II, наплатио је 20 перпера на име закупа до првог марта текуће 1407. године, за кућу у којој борави Мартол Маројев Цријевић.<sup>28</sup>

Крајем исте године, 5. децембра, преко „свог човека“ Ивана, сина Младена Станчића, који се том приликом јавља као Твртков прокуратор, босански краљ је, на име најма за кућу у којој „према обичају“ борави Мартол Цријевић, примио 50 перпера, целокупни најам дат делом унапред, до дана првог марта следеће 1408. године, а на име друге куће (*alterius domus*) у којој је боравила Первула Бенешкић, 30 перпера, такође делом унапред, до 25. фебруара 1408. године.<sup>29</sup> Истом приликом, током свог боравка, преузео је Иван Станчић и Светодмитарски доходак 9. децембра 1407. године.<sup>30</sup>

Следећи пут се најам за куће помиње у одлукама Дубровачких већа тек средином фебруара 1409. године. Тада је у име краља Твртка, а на основу „његових писама на словенском [језику]“ упућених влади Дубровника и примљених 20. маја претходне 1408. године, његов прокуратор Теодор Проданелић (*Teodorus de Prodanello*), примио од Павла Гундулића (*Paulo de Gondola*), на име закупа краљеве куће у којој борави Мартол Цријевић најам у висини од 50 перпера за једну целу годину, закључно до краја фебруара текуће 1409. године, а од Первуле Бенешкић на исти начин 30 перпера закључно са средином фебруара 1409. године. Истом приликом уписано је и да је 26. фебруара 1409. године примљено и 30 перпера од Первуле, на име најма унапред до средине следеће 1410. године, као и 27. фебруара 1409. од Мартола Цријевића за краљеву кућу у којој дотични живи 50 перпера, такође унапред, закључно с 14. фебруаром 1410. године.<sup>31</sup>

---

<sup>28</sup> Isto, 554, no. 2133 (4.2.1407, Div. Canc., XXXVI, 141). Према П. Живковићу датум је 4. март 1407: P. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 53, нар. 33.

<sup>29</sup> P. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 53, нар. 34; E. KURTOVIĆ, *Arhivska građa I*, 568, no. 2186 (5.12.1407, Div. Canc., XXXVI, 258).

<sup>30</sup> E. KURTOVIĆ, *Arhivska građa I*, 568, no. 2187 (9.12.1407, Div. Canc., XXXVI, 259v).

<sup>31</sup> М. Динић, Вести Еберхарда Виндекеа, 366–367 (Прилог II); E. KURTOVIĆ, *Arhivska građa II*, 597, no. 2280 (15.2.1409, Div. Canc., XXXVII, 181v). Према мишљењу П. Живковића могуће да је до тога дошло јер се сматрало да је његова власт осигурана, иако, како то показује податак да се Остоја исте године вратио на престо, заправо није била: P. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 61, нар. 95. Приликом навођења одлука о најму, Живковић није посебну пажњу поконио самим одлукама, које су за њега заправо само вести, на основу којих може да идентификује догађаје од значаја, попут смена на престолу, што је и разумљиво, с обзиром на то да је фокус његове монографије владавина Твртка II Твртковића, те да покрива политичку позорницу Босне у периоду од скоро педесет

### Куће босанских владара у раздобљу друге владавине краља Остоје и за време краља Стефана Остојића

Након смутних времена у Босанском краљевству, током којих немамо вести о најму краљевих некретнина у Дубровнику, након поновног ступања Остоје на престо, и његове нове потврде повластица Дубровчанима од 4. децембра 1409. године, у складу са сопственом политиком, Општина је крајем истог месеца, 31. децембра 1409. године, издала нову исправу Остоји, којом му, између осталог, поново дарује, односно враћа земљу у Приморју, као и куће („полаче“) у граду.<sup>32</sup>

Том приликом, први пут се у документима из целокупне владавине краља Остоје наводе куће у множини,<sup>33</sup> исто онако како се јављају и у првом следећем помену закупа – његовом писму о најму издатом пре 10. априла 1411, којим Остоја покреће питање довођења рачуна за најам у ред. Тим поводом, у свом писму Општини, краљ извештава Дубровчане да је куће које је раније дао Стјепку Лукаревићу, сада дао кнезу Бартолу лекару (Бартол де Пломбино), те налаже да се новац од најма који Стјепко дугује, након наплате, преда Дујму Папалићу, који ће истим да исплати краљеве дугове, који су очигледно настали у Дубровнику током претходног периода. Сходно анализи датог писма и на основу познатих података изгледа да је у закуп куће након Мартола Цријевића, односно након 14. фебруара 1410, ушао Стјепко Лукаревић, а затим, пре почетка априла 1411. године, и Бартол де Пломбино, који у њој засигурно живи и касније, током периода 1412–1414. Да ли су њих двојица макар на кратко били и прокуратори владара за закуп обе куће није најјасније у овом моменту с обзиром на то да за 1410. и 1411. немамо изворне податке у дубровачкој грађи.<sup>34</sup>

---

година. Судаћи према познатим подацима, најам је некада даван уназад, а некада унапред, без неког посебног правила, у зависности од околности.

<sup>32</sup> Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма* I/1, 437–441, бр. 445–446; Р. Живковић, *Tvrsko II*, 61, 66.

<sup>33</sup> Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма* I/1, 440, бр. 446; А. Фостиков, Писмо краља Остоје Дубровчанима о давању кућа у најам.

<sup>34</sup> Оригинал овог писма, како сазнајемо из накнадне белешке, Дубровчани су, на захтев краља Остоје, вратили наведеном владару и то пет година касније, као доказ потребан при накнадном поравнању рачуна у вези јамства које је кнез Михоч Лукаревић положио за поменутог Дујма: А. Фостиков, Писмо краља Остоје Дубровчанима о давању кућа у најам.

Након тог Остојиног писма, први следећи помен питања закупа забележен је 29. марта 1412. године, када је, као прокуратор краља, Христофор Папалић из Сплита (*Christoforus de Papalis de Spalato*) примио у име овог владара, а на име закупа од Первуле Бенеших, 30 перпера за претходну 1411. годину, при чему је Первула дала, на име радова поводом поправке куће, 15 гроша.<sup>35</sup>

Наплата најма поново се помиње тек новембра 1413. године, када је, почетком наведеног месеца, преко амбасадорâ и посланика краља Остоје, Миливоја Дивичића (*Miliuoje Dumcich!*) и Брајка Шабанчића, за једну краљеву кућу, у којој сада борави Бартол де Пломбино, лекар кога је плаћала Општина (*egregio artum et medicine doctore magistro Bartholo de Plumbino, medico phisico et salariato comunis Ragusii*), исплаћен најам за две године закључно до краја августа следеће 1414. године, у износу од укупно 100 перпера.<sup>36</sup>

Крајем новембра, тачније 25. дана тог месеца 1414. године, посланици Иван Билојевић и Миливоје Дивичић примили су 30 перпера од Первуле Бенеших, а на име закупа краљеве куће у којој она живи, за целу годину до марта 1414. године.<sup>37</sup>

---

<sup>35</sup> Е. KURTOVIĆ, *Arhivska građa* II, 631, no. 2383 (29.3.1412, Div. Canc., XXXIX, 50). Христофор се такође бележи и као Крстул, а изгледа и као Крестол и Крешол. Он је, иначе, био брат Дујма Папалића: А. ФОСТИКОВ, Писмо краља Остоје Дубровчанима о давању кућа у најам.

<sup>36</sup> Е. KURTOVIĆ, *Arhivska građa* II, 659, no. 2509 (3.11.1413, Div. Canc., XXXIX, 318). Михаило Динић чита име као Миливој Дивичић (*Miliuoу Diuicich*), у одлуци о исплати Светодмитарског дохотка, који су посланици истом приликом наплатили: М. ДИНИЋ, Дубровачки трибути. Могориш, Светодмитарски и Конаваоски доходак и Провижиун браће Влатковића, *Глас Српске краљевске академије* 168 (1935) 203–257, стр. 237, нап. 70 [М. ДИНИЋ, *Dubrovački tributi. Mogoriš, Svetodmitarski i Konavaoski dohodak i Provižiuun braće Vlatkovića, Glas Srpske kraljevske akademije* 168 (1935) 203–257] (=М. ДИНИЋ, *Из српске историје средњег века*, Београд 2003, 711–755, стр. 737, нап. 70 [М. ДИНИЋ, *Iz srpske istorije srednjega veka*, Београд 2003, 711–755]). С обзиром на то да се исти посланик бележи и касније, како поводом подизања најма, тако и трибута, треба га читати као Дивичић: М. ДИНИЋ, Дубровачки трибути, 237, нап. 70 (= М. ДИНИЋ, *Из српске историје средњег века*, 737, нап. 70); П. ДРАГИЧЕВИЋ, Девет писама о исплати дубровачких трибута краљу Остоји и дипломатским активностима његових посланика, *ГПБ* 11 (2018) 43–76, стр. 49–52, 73 [П. ДРАГИЧЕВИЋ, *Devet pisama o isplati dubrovačkih tributa kralju Ostoji i diplomatskim aktivnostima njegovih poslanika, GPB* 11 (2018) 43–76].

<sup>37</sup> Е. KURTOVIĆ, *Arhivska građa* II, 670, no. 2581 (25.11.1414, Div. Canc., XL, 84v). М. Динић и у овом случају чита Миливој Дивичић (*Miliuoу Diuicich*), у одлуци о исплати Светодмитарског дохотка, који су истом приликом посла-

Нови подаци о најму забележени су 7. марта 1415. године када је, у име краља Остоје, Теодор Проданелић, као његов прокуратор према запису у књизи прокурација канцеларије (*libro procurationum cancellarie*) 3. децембра 1414. године, примио од Первуле, удове Бенеше Бенеша (Benesse de Venessa) 30 перпера на име закупа за текућу годину најма, закључно с 6. мартом текуће 1415. године.<sup>38</sup> Исте године, забележена још једна исплата закупа. Овај пут Теодор Проданелић примио је, како је записано 13. октобра 1415, 50 перпера од Паладина Барабића (*Paladino de Baraba*) који сада борави у тој краљевој кући.<sup>39</sup>

Почетком 1416. године, питање закупа бележи се најпре у вези с питањем повратка оригинала Остојиног писма на краљев захтев. Дана 8. фебруара 1416. године, Дубровчани му писмо са инструкцијама о најму које је издао пре 10. априла 1411. враћају на употребу, након пет година, преко његовог посланика кнеза Миливоја Дивичића, ради његових потраживања и поравнања јемства с кнезом Михочем Лукаревићем. Како сазнајемо из документације која је пратила овај случај, из новембра исте 1416. године, у питању је било поравнање дугова насталих на име најма једне од кућа, у којој је својевремено пребивао Крешол, односно Крестол (тј. раније поменути Христофор) Папалић.<sup>40</sup>

Нова уплата, такође преко прокуратора Теодора Проданелића, а на име Первуле Бенеша, удове Бенеше Бенеша, за „једну од краљевих кућа“, односно ону у којој она живи, забележена је 7. марта 1416. године. Том приликом записано је да је, пошто је истекао закуп од 30 перпера, 4. марта текуће 1416. године Теодор, у име краља, извршио исти поступак наплате и потврдио да нема дуга.<sup>41</sup>

---

ници наплатили (4.12.1414): М. Динић, *Дубровачки трибути*, 237, нап. 70 (= М. Динић, *Из српске историје средњег века*, 737, нап. 70); П. Драгичевић, *Девет писама*, 56–57, 73.

<sup>38</sup> Е. KURTOVIĆ, *Arhivska građa* II, 678, no. 2617 (7.3.1415, Div. Canc., XL, 132v). На основу тог избора за заступника, Теодор Проданелић се јавља и касније, при чему се одлука да је забележен у том својству понавља и приликом наплате најма 1416. и 1417. године: Isto, 706, no. 2716 (7.3.1416, Div. Canc., XL, 279), 735, no. 2817 (26.3.1417, Div. Canc., XLI, 95v). Иначе, поменуте свеске серије *Procura Notariae* нису сачуване за овај период.

<sup>39</sup> Isto, 698, no. 2687 (13.10.1415, Div. Canc., XL, 230).

<sup>40</sup> М. Пуцић, *Споменици српски* I, 133–134, бр. 243; Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма* I/1, 441–442, бр. 447–448; А. Фостиков, *Писмо краља Остоје Дубровчанима о давању кућа у најам*.

<sup>41</sup> Е. KURTOVIĆ, *Arhivska građa* II, 706, no. 2716 (7.3.1416, Div. Canc., XL, 279).

Исте године, новембра месеца, како је и поменуто, решаван је спор који је већ неко време трајао. Том приликом, 24. новембра, пред дубровачким кнезом и судијама, посланици босанског краља, Иван Билојевић и Миливој Дивичић, потраживали су од Крешола (Cressolus) Папалића из Сплита новац за најам једне куће краља Босне, који је плаћао 30 перпера годишње, и то уназад за четири године (укупно 120 перпера). Мада је Крешол најпре одбацивао тврдњу да ишта дугује краљу, на крају је дошло до споразума да он плати најам за прву годину и за још седам месеци друге године, колико је у кући боравио. За остало наводно дуговање договорено је да се сачека пуна пресуда суда. Као јемац за Крешола иступио је племић Михаило (Михоч) Лукаревић. На основу пресуде коју је донео кнез, а на бази датог споразума, Теодор Проданелић је, у име два посланика, касније истог дана потврдио да је примио 47 перпера за годину и седам месеци, док је остало да се питање друге две године одлучи вишом судском одлуком. Затим, дана 29. новембра, Дивичић је преко Проданелића потраживао пред судом да му Михаило Лукаревић, као јемац Крешола Папалића, од својих добара подмири и остатак најма. Иако због самог стања текста није могуће утврдити ко је на крају и да ли је дати дуг исплатио, белешка о дугу је поништена,<sup>42</sup> те је истог дана, 29. новембра, наведени амбасадор и посланик краља Остоје, Миливоје Дивичић, који је том приликом боравио у Дубровнику и ради подизања Светодмитарског дохотка<sup>43</sup>, дао изјаву да је Теодор Проданелић, као прокуратор краља, примио сав новац од закупа за сваку и све куће „које има исти господин краљ у Дубровнику“, а који је требало да му буде исплаћен на име најма.<sup>44</sup>

Поново су подаци о најму забележени 1417. године. Тако је, у вези с најмом куће у којој борави Первула Бенешин, удова Бенеше, записано 26. марта да је Теодору Проданелићу једногодишњи закуп, почевши од 4. марта текуће године, исплатио Петар Бунић (Petrus de Vona) у висини од 30 перпера.<sup>45</sup> Затим је, 25. јуна, забележено и да је

<sup>42</sup> DAD, Sentenza di Cancellariae, fasc. 5, fol. 134 (24.11.1416, 29.11.1416). Грешком, П. Живковић ове документе датира у 1414. годину: П. ŽIVKOVIĆ, *Tvrsko II*, 69, нар. 30, 31.

<sup>43</sup> Е. KURTOVIĆ, *Arhivska građa II*, 720, no. 2771; П. ДРАГИЧЕВИЋ, *Девет писама*, 60–61, 73.

<sup>44</sup> Е. KURTOVIĆ, *Arhivska građa II*, 720, no. 2772 (29.11.1416, Div. Canc., XLI, 50). О исплати трибута те године: М. ДИНИЋ, *Дубровачки трибути*, 237, нар. 70 (=М. ДИНИЋ, *Из српске историје средњег века*, 737, нар. 70).

<sup>45</sup> Е. KURTOVIĆ, *Arhivska građa II*, 735, no. 2817 (26.3.1417, Div. Canc., XLI, 95v).

Теодор Проданелић, краљев прокуратор према уносу у књизи пресуда (*libro sententiarum*) од 24. новембра 1414. године, примио од Матије Градића (*Matheo de Gradi*), татора Филке (*Filcha*), ћерке и наследнице покојног Мартинуша – Махоја Барабића (*Machoe de Baraba*), а на име куће у којој су живели господин Паладин (Барабић) и Филка, најам од 50 перпера, те да је све исплаћено, односно да не постоји никакав дуг.<sup>46</sup> Коначно, од 3. децембра, сачувана је и изјава амбасадора и глашника краља Остоје, Хрватина Мрђеновића и Радослава Штитовљана, да су за 1417. годину од Теодора Проданелића, на име најма за две куће, примили 80 перпера, као и 5 перпера и 4 гроша на име продаје 18 копела (*cuppellos*) овса и јечма, који су добијени с краљеве земље, односно поседа који се налази у Новим земљама (Сланском приморју).<sup>47</sup>

Последњи помен најма из времена друге владе краља Остоје забележен је 10. марта 1418, када је Теодор Проданелић примио од Петра С. Бунића (*Petrus S. de Bona*) динаре на име најма за кућу у којој живи Первула Бенеша, и то у потпуности, за протеклу годину која је завршена текућег месеца марта.<sup>48</sup> Септембра 1418. краљ Остоја умире, а након што је 5. марта 1419. године Стефан Остојић потврдио привилегије Дубровнику и издао своју повелу, Дубровчани су му, између осталог, предали куће његовог оца и прихватили да најам за исте исплаћују његовом прокуратору Теодору Проданелићу.<sup>49</sup>

<sup>46</sup> E. KURTOVIĆ, *Arhivska građa* II, 743, no. 2843 (25.6.1417, Div. Canc., XLI, 127v).

<sup>47</sup> Isto, 759–760, no. 2889 (3.12.1417, Div. Canc., XLI, 198v). Том приликом подигли су они и Светодмитарски доходак, а затим је Хрватин подигао и Стонски доходак: М. Динић, Дубровачки трибути, 237, нап. 70 (=М. Динић, *Из српске историје средњег века*, 737, нап. 70); П. Драгичевић, Девет писма, 65–69, 74.

<sup>48</sup> E. KURTOVIĆ, *Arhivska građa* II, 769, no. 2918 (10.3.1418, Div. Canc., XLI, 240).

<sup>49</sup> DAD, Acta Consilii Minoris, fas. 2, fol. 60v (6.5.1419); P. ŽIVKOVIĆ, *Tvrsko II*, 77, нап. 78; Н. ИСАИЛОВИЋ, Повелја краља Стјепана Остојића Дубровнику којом потврђује повеле својих претходника, *ГПБ* 14 (2021) 45–77 [N. ISAILOVIĆ, Povelja kralja Stjepana Ostojića Dubrovniku којом потврђује повеле својих претходника, *ГПБ* 14 (2021) 45–77]. О покушајима Стефана Остојића да и кућу Хрвоја Вукчића добије за посед босанског краља: С. Рудић, О кући Хрвоја Вукчића, 357–360; Н. ИСАИЛОВИЋ, Михаило Кабужић, дубровачки одметник – босански дипломата, *ИЧ* 56 (2008) 389–406, стр. 398–402 [N. ISAILOVIĆ, Mihailo Kabužić, dubrovački odmetnik – bosanski diplomata, *ИЧ* 56 (2008) 389–406]; исти, Записници са суђења Михаилу Кабужићу, *Мешовита грађа – Miscellanea* 29 (2008) 7–29 [N. ISAILOVIĆ, Zapisnici sa suđenja Mihailu Kabužiću, *Mešovita građa – Miscellanea* 29 (2008) 7–29].

## Куће босанских владара у раздобљу друге владавине краља Твртка II

Након повратка на власт Твртка II крајем 1420, те његовог крунисања на станку 1421. године, краљ је према обичају издао и потврду привилегија Дубровнику 18. августа 1421,<sup>50</sup> да би затим у својству пуноправног владара затражио и исплату трибута,<sup>51</sup> као и најма за куће. Приликом прве забележене исплате најма, као његов прокуратор јавља се лекар Бартол де Пломбино, који је тада боравио у Дубровнику на плати. Том приликом, према подацима од 23. фебруара 1423. године, он је у име краља наплатио приходе од куће у којој је и даље боравила Первула Бенеших, за једну годину, односно за период од 29. септембра 1421. до 29. септембра 1422. године, а динаре му је, у износу од 30 перпера, у њено име исплатио Иван Мартолов Цријевић (Johanne Mar. de Zriua).<sup>52</sup> Следећег дана, 24. фебруара, забележено је и да је Радосав Путничих, који је боравио у граду ради подизања трибута од Дубровчана, истом приликом, као прокуратор и гласник, примио на име краљеве куће у којој борави Бартол де Пломбино 50 перпера, а на име куће у којој борави Первула Бенеших 30 перпера, као и да је сав тај новац примио директно од Бартола, на рачун целе претходне 1422. године, закључно с месецом октобром. Стога је дао изјаву да по питању претходне године нема више задужења.<sup>53</sup>

Након тога, питање најма забележено је поново 11. марта 1424, када је Михаило Симонов Растић (Michael Sy. de Resti), као прокуратор краља Твртка, а на основу прокураторског писма, примио на име куће у којој живи Первула Бенеших 40 перпера, на име претходне 1423. године, закључно са целим месецом септембром, те да је ком-

---

<sup>50</sup> Љ. СТОЈАНОВИЋ, *Старе српске повеље и писма* I/1, 504–509, бр. 523–524; Р. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 83–84.

<sup>51</sup> Средином новембра 1421. године примио је Светодмитарски доходак за 1420. и 1421. годину, као и Стонски доходак за 1420. годину: Р. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 85, нар. 129.

<sup>52</sup> Р. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 135–136, нар. 152; Е. KURTOVIĆ, *Arhivska građa* II, 798, no. 2999 (23.2.1423, Div. Canc., XLII, 111). Краљева кућа се, заједно с кућом покојног Хрвоја, помиње и у одлукама Малог већа од 26. септембра 1421. године, када је одлучено да Мало веће испита на који начин и од стране кога су годинама издаване куће краља Босне и кућа херцега Хрвоја. Није нам познат разлог те истраге: D. ZELIĆ – A. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, *Dubrovnik: Civitas et Acta Consiliorum*, 168, no. 58 (DAD, Acta Consilii Minoris, fasc. 2, fol. 217v, 26.9.1421).

<sup>53</sup> Е. KURTOVIĆ, *Arhivska građa* II, 798, no. 3000 (24.2.1423, Div. Canc., XLII, 112).



плетну исплату у њено име од свог новца учинио Иван Мартолов Цријевић (Johanne Mar. de Crieua). Иста забелешка допуњена је изјавом од 1. новембра 1424. године, када је Михаило Растих изјавио да је, на име Первулиног најма, примио од Ивана Мартоловог Цријевића њен новац, дат за претходну годину, закључно с месецом септембром који је управо прошао, такође у износу од 40 перпера. С обзиром на то да се као прокуратор у претходном периоду јавља Бартола де Пломбино, писмо је, вероватно, након регистрације, како белешка са стране сведочи, предато наведеном Бартолу.<sup>54</sup> Пошто се у овим белешкама о најму први пут помиње исплата од 40 перпера, цена најма очито је била подигнута за 10 перпера почевши од 1423. године.

Дана 15. марта 1424. Михаило Симонов Растих је, поново као прокуратор краља Твртка, наплатио на име закупа од Бартола де Пломбино за претходну 1423. годину, закључно са 15. октобром, 65 перпера најма.<sup>55</sup> Како видимо из приложеног, и у случају друге краљеве куће је током 1423. године такође дошло до промене цене, те је сада закуп износио 65, уместо ранијих 50 перпера. У оба помента случаја дошло је до повећања ренте, и то у проценту од око 33,3% за кућу у којој је живела Первула, а око 30,20% за кућу у којој је боравио Бартул. Овакав раст цена одговара расту цена на купопродајном тржишту некретнина, које прати и раст цена закупа у то време у Дубровнику.<sup>56</sup>

Потврду да је од свог прокуратора примио најам за своје куће, закључно с октобром 1423. године, краљ Твртко је издао на словенском језику, у виду признаничног писма с печатом, 29. априла 1424. Ово писмо регистровано је 4. маја 1424. године, након чега је, свакако према обичају, дато ради потврде Михаилу Растиху, краљевом прокуратору, коме је оригинал и био намењен.<sup>57</sup>

<sup>54</sup> Е. KURTOVIĆ, *Arhivska grada II*, 832, no. 3081 (11.3.1424, Div. Canc., XLII, 250).

<sup>55</sup> Isto, 832, no. 3081a (бр. акта поново је уписан као 3081, иако би требало да је у питању 3082, те га стога овде означавамо као 3081a) (15.3.1424, Div. Canc., XLII, 252v).

<sup>56</sup> М. М. MARUŠIĆ, *Izgradnja i socijalna topografija seksterija u Dubrovniku od sredine 14. do druge polovice 15. stoljeća*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb 2019, 89. Доступно на линку: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:979117>.

<sup>57</sup> М. ДИНИЋ, Четири средњевијековна писма, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 17/2 (1937) 232–236, стр. 233, бр. I [М. ДИНИЋ, Четири средњевијековна писма, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 17/2 (1937) 232–236]. У самом писму нема никакве суме коју помиње П. Живковић, већ је у питању општа потврда. Уп. Р. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 136.

Нова документа о наплати закупа налазимо поново у 1424. години, када је 31. октобра забележено да је, на име закупа закључно с 15. октобром претходне године, прокуратор краља Твртка, Михаило Симонов Растић, примио од Бартола де Пломбино закуп за кућу у којој станује у висини од 65 перпера. Одмах испод дописано је и да је 23. октобра 1425, исти Михаило Растић, поново примио од Бартола де Пломбино најам за кућу у висини од 65 перпера, за једну годину закључно с 15. даном текућег октобра.<sup>58</sup>

Након тога, 1426. године, на истој страници архивске књиге записане су две вести о закупу краљеве куће, обе везане за Петра Лукаревића. Најпре је 22. октобра записано да је Марин Михаилов Растић (Marinus Mi. de Resti), примио на име остатка закупа за претходну годину, закључно с 15. даном текућег месеца, укупно 21 перперу и 8 гроша,<sup>59</sup> а од истог дана је и забелешка с изјавом Петра Лукаревића, датом на захтев Марина Михаиловог Растића, да прихвата да краљеву кућу у којој тренутно живи напусти када краљ то пожели, да је отказни рок осам дана, као и да ће закуп у том случају бити исплаћен пропорционално времену које у њој проведе, односно у складу с даном напуштања куће.<sup>60</sup>

Након тога, 3. марта 1427, забележено је, без додатних детаља о станарима или цени, само да је Владоје Гуровић, кнез Влаха, примио од Михаила Симоновог Растића закуп од кућа и земље на дубровачкој територији за претходни период, закључно с датим даном.<sup>61</sup> По истом принципу је и белешка од 25. марта 1428. године, када је Рестоје Милохна, протовестијар краља Твртка II, као његов гласник и амабасадор, примио од Михаила Симоновог Растића новац за најам кућа и других поседа,<sup>62</sup> те белешка од 23. априла 1429, када је новац за претходну годину од Михаила Симоновог Растића, такође на име најма од кућа и осталих краљевих поседа, за претходни период закључно с датим датумом, поново примио Владоје Гуро-

<sup>58</sup> E. KURTOVIĆ, *Arhivska građa* II, 850, no. 3130 (31.10.1424, Div. Canc., XLIII, 45).

<sup>59</sup> Isto, 912, no. 3292 (22.10.1426, Div. Canc., XLIV, 71v).

<sup>60</sup> P. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 136, nap. 155; E. KURTOVIĆ, *Arhivska građa* II, 912, no. 3293 (22.10.1426, Div. Canc., XLIV, 71v).

<sup>61</sup> E. KURTOVIĆ – A. PECO, *Izvori za historiju* I, 173, no. 339 (3.3.1427, Div. Not., XV, 84).

<sup>62</sup> Isto, 182, no. 353 (25.3.1428, Div. Not., XV, 192). Ово је најранији познати помен Рестоја као протовестијара. О Рестоју: С. РУДИЋ, *Босанска властела у XV веку: просопографска студија*, Београд – Бања Лука 2021, 93–97 [S. RUDIĆ, *Bosanska vlastela u XV veku: prosopografska studija*, Београд – Бања Лука 2021].

вић.<sup>63</sup> На исти начин можемо пратити најам кућа и 1430. године. Дана 7. априла, жупан Радашин Брајковић, у својству гласника, амбасадора и прокуратора, наплатио је закуп, поново од Михаила Симоновог Растића, на име кућа, земље и поседа за претходну годину.<sup>64</sup>

Након паузе од пет година, током којих је било и напетости у Босни, након чега је дошло до учвршћивања Твртка на власти, поново наилазимо на податке о наплати закупа. Тако је Твртку II, који се вратио у Босну после дужег боравка у Угарској, најам за куће исплаћен 23. маја 1435. године, заједно са преосталим трибутима, као и закупом за земљу и поседе у Новим земљама и Конавлима. Том приликом, закуп је исплаћен за три године уназад, а нешто детаљнија белешка обавештава нас да је новац исплаћен Радосаву Кодеспи, краљевом амбасадору и гласнику, с тим да је новац од земље и поседа у Новим земљама (Сланском приморју) и Конавлима наплаћен од Марина Михаиловог Растића и његове браће (Marino Mi. de Resti et fratribus), док је на име закупа кућа новац наплаћен од госпође Бјелице, жене покојног Петра Лукаревића (domina Bielza, uxore condam ser Petri de Lucaris), госпође Маруше, жене покојног Марина Сарачића (dona Marussa, uxore condam ser Marini de Saracha) и Драгоја Мариновог Соркочевевића (Dragoe Marini de Sorgo).<sup>65</sup>

Нови подаци, опет у штурој форми, потичу из 1438. године када је, 3. априла, исплаћен закуп како за куће, тако и за све поседе, од стране Марина Михаиловог Растића и браће, и то посланику, прокуратору и амбасадору краља Твртка, „племенитом Радосаву“ [Кодеспи], закључно са септембром, за претходни период.<sup>66</sup> Такође, Радосав

---

<sup>63</sup> Е. KURTOVIĆ – А. ПЕСО, *Izvori za historiju I*, 193, no. 371 (23.4.1429, Div. Not., XVI, 63v).

<sup>64</sup> Isto, 205, no. 392 (7.4.1430, Div. Not., XVI, 222v).

<sup>65</sup> Isto, 261–262, no. 487 (23.5.1435, Div. Not., XX, 7). Крајем новембра Дубровчани су му, преко посланика Гргура Николића, исплатили и могориш: DAD, Acta Consilii Rogatorum, fasc. 6, fol. 21 (23.11.1435); P. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, - 181, нар. 107. О догађајима у Босни у том периоду: Isto, passim. Према Живковићу, који том приликом цитира документ DAD, Acta Consilii Minoris, fasc. 6, fol. 291 (17.11.1435), краљ је поново потраживао најамнину тог дана. Међутим, у датој одлуци краљеви поседи помињу се само у контексту поплочавања улица у којој се налазе: Isto, 181, нар. 106.

<sup>66</sup> Е. KURTOVIĆ – А. ПЕСО, *Izvori za historiju I*, 329, no. 597 (3.4.1438, Div. Not., XXII, 5v). Према мишљењу П. Живковића, у питању је поново Радосав Кодеспа: P. ŽIVKOVIĆ, *Socijalne promjene na dvoru bosanskih kraljeva tijekom 14. i 15. stoljeća (Primjeri nastanka novog plemstva u Bosni)*, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 21 (1988) 23–34, str. 32.

Кодеспа, као гласник и амбасадор, подигао је закупнину за куће и друге поседе краља Твртка и 13. маја 1440. године, поново од Марина Михаиловог Растића и браће, краљевих прокуратора, на име закупа за 1439. годину, закључно са целим месецом септембром. Уз то се, у наставку исте белешке, налази и податак да је Радосав том приликом, у краљево име, извршио и поравнање трошкова створених на име краљеве куће у којој живе Јаков Петров Лукарчевић и браћа (Jaco- bo P. de Lucaris et fratribus), за које су наведени Лукарчевићи имали са- гласност прокуратора Марина Михаиловог Растића и то на начин да ће им за уложену суму бити умањена цена закупа.<sup>67</sup> Иако данас није јасно о којим трошковима се ради,<sup>68</sup> на основу белешке о поравнању можемо да закључимо да су Лукарчевићи, Јаков Петров и браћа, на- ставили да живе у кући, у којој је живео и покојни Петар Лукарчевић, те његова удова Бјелица, која је дала новац за закуп 1435. године.<sup>69</sup>

Две године касније, 14. децембра 1442. године, Рестоје Милох- на, сада с титулом кнеза, примио је новац од закупа краљевих кућа од прокуратора Марина Михаиловог Растића.<sup>70</sup>

### **Куће босанских владара у раздобљу владавине краља Стефана Томаша**

Први следећи податак о најму, потиче из времена владавине краља Томаша, који је, према обичају, након ступања на престо и из- давања потврде привилегија стекао право на регалне дохотке и посе-

---

<sup>67</sup> Е. KURTOVIĆ – А. ПЕКО, *Izvori za historiju* I, 355–356, no. 634 (13.5.14-40, Div. Not., XXIV, 63). Вероватно је да су поменути трошкови настали на име неких поправки у вези са одржавањем куће.

<sup>68</sup> Једини други помен поправки једне од краљевих кућа налазимо у ав- густу следеће 1441. године, када је одлучено да се оне ураде на рачун Општине, с обзиром на то да је до девастације дошло услед боравка деспотових људи у тој некретнини. Према датуму, могуће је да је до оштећења куће дошло при- ликом боравка деспота Ђурђа Бранковића у Дубровнику с његовим људима, 21/22–27. јула 1440. године. D. ZELIĆ – А. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, *Dubrovnik: Civitas et Acta Consiliorum*, 466, no. 65 (DAD, Acta Consilii Minoris, fasc. 9, fol. 11r, 1.8.14-41); J. TADIĆ, *Promet putnika u starom Dubrovniku*, Dubrovnik 1939, 76–78. Иако познати извори не прецизирају у којој од кућа су боравили деспотови људи, можемо да закључимо да је у питању вероватно друга, мање репрезентативна кућа, пошто су у оној велелепнијој тада живели Лукарчевићи.

<sup>69</sup> Видети нап. бр. 65.

<sup>70</sup> Е. KURTOVIĆ – А. ПЕКО, *Izvori za historiju* I, 382–383, no. 675 (14.12.14-42, Div. Not., XXVI, 129).

де на дубровачкој територији.<sup>71</sup> Према подацима о наплати закупа од 5. јуна 1444. године, протовестијар и кнез Рестоје Милохна, као Томашев амбасадор, подигао је новац од најма кућа и осталих поседа круне од прокуратора Марина Михаиловог Растића, до датог дана.<sup>72</sup> Затим је, 24. априла 1446. године, новац од најма кућа и поседа, у краљево име, као његов амбасадор и посланик, подигао Радосав Путничкић од прокуратора Марина Михаиловог Растића, опет за претходни период до дана забелешке.<sup>73</sup> Крајем исте године, 14. новембра, примио је новац од најма кућа и имовине Иванац Радојевић (Iuanaz Radoeuič), посланик краља Томаша, од прокуратора Марина Михаиловог Растића за текућу годину.<sup>74</sup> То је, уједно, последњи тренутно познати податак о најму кућа из времена краља Томаша.

Ипак, нема сумње да су куће босанских владара остале у њиховом поседу све до пада Босанског краљевства 1463. године. Тако се, невезано од питања закупа, једна од кућа босанског краља помиње и 1453. године, ради ближег одређења положаја куће коју је Матија Илијин Цријевић (Mateus Helie de Crieua) издао у најам Мафеју, сину мештра бојадисара Филипа (Martheo magistri Philippi tinctoris).<sup>75</sup>

### Општа запажања: број кућа, најам, станари, цене, прокуратори и посланици

Наведени подаци<sup>76</sup> доносе не само информације о постојању некретнина босанске круне у Дубровнику, већ и оне о процесу закупа, закупцима, као и делимичан увид у круг сарадника, а пре свега посланика и људи од поверења босанских владара.<sup>77</sup>

---

<sup>71</sup> Почетком децембра 1443. године и у Дубровнику се знало да је нови краљ Стефан Томаш: Р. ŽIVKOVIĆ, *Tvrtko II*, 208; П. ДРАГИЧЕВИЋ, Повеља краља Стефана Томаша Дубровчанима којом потврђује повеље својих претходника, *ГПБ* 12 (2019) 63–79 [Р. DRAGIČEVIĆ, Povelja kralja Stefana Tomaša Dubrovčanima којом потврђује повеље својих prethodnika, *GPB* 12 (2019) 63–79].

<sup>72</sup> Е. KURTOVIĆ – А. ПЕКО, *Izvori za historiju* I, 418–419, no. 701 (5.6.1444, Div. Not., XXVII, 152).

<sup>73</sup> Е. KURTOVIĆ – А. ПЕКО, *Izvori za historiju* II, 466, no. 783 (24.4.1446, Div. Not., XXX, 35v).

<sup>74</sup> Isto, 470, no. 790 (14.11.1446, Div. Not., XXX, 127).

<sup>75</sup> Isto, 548, no. 905 (7.12.1451, Div. Not., XXXVI, 67).

<sup>76</sup> Како се критички апарат не би оптерећивао поновним навођењем података који су већ изнети, нити позивањем на исте, за све надаље анализиране чињенице видети детаљније у претходним напоменама.

<sup>77</sup> Поводом питања закупа кућа бележе се следеће личности: Пасквал Растић (1406, 1407), Томаш Јелешкић (1406), Твртков човек Иван, син Младена

Када говоримо о самом процесу закупа, куће босанске круне узимале су у најам, у појединим случајевима, исте особе дужи низ година, а сам закуп није ометан, без обзира на смене на престолу. Мада је, у принципу, закуп за некретнине даване у најам исплаћиван годишње, некада је тај закуп плаћан уназад, некада унапред, а у појединим случајевима наплаћиван је и за више година, без неког посебног правила и често сходно договору или пак политичкој ситуацији У Босни, како је то иначе знало да буде и по питању осталих регалних доходака. У случају да је током закупа било потребно нешто поправити, закупца је то, судећи према приложеним примерима, сам чинио, а затим је најам умањиван за суму која је уложена, како се то види у случају наплате најма од Первуле Бенеших 1412. године, када је најам за 1411. годину умањен због учињених поправки, за суму од 15 гроша, као и на питању поравнања с браћом Лукаревићима из 1440. Отказни рок износио је осам дана судећи према примеру уговора Петра Лукаревића из 1426. године. Према правилу, новац је наплаћиван преко прокуратора, а на том месту се у дужем периоду бележе најпре Теодор Проданелић (1409, 1414–1417), а затим, у још дужем континуитету, чланови породице Растић (1424–1430, 1435, 1438, 1440, 1442, 1444), чији је члан, Пасквал (Паскоје) Растић, такође био у улози прокуратора још 1406. године. Када је реч о прокураторима (заступницима), треба приметити и да се некада упоредо две особе бележе у том својству у документима – једна као прокуратор краља у граду Дубровнику и друга која је уједно и краљев посланик и његов прокуратор, како то можемо видети на основу података из 1430. и 1438. године.

---

Станчића 1407, прокуратор Теодор Проданелић (1409, 1414, 1415, 1416, 1417), Михаило (Михоч) Лукаревић (пре 1411), Стјепко Лукаревић (као прокуратор и можда станар пре 1411), Дујам Папалић (1411, 1416), Бартол лекар (Бартол де - Пломбино, као прокуратор и можда станар 1411, као прокуратор 1423, и као станар 1412, 1413, 1414, 1422, 1423. и, можда, делом 1424), Христов Папалић из Сплита, као прокуратор (1412) и као станар током дела периода између 1412. и 1416. године, Миливоје Дивичић (1413, 1414, као кнез 1416) и Брајко Шабанчић (1413), Иван Билојевић (1414, 1416), Хрватин Мрђеновић (1417) и Радослав Штитовљан (1417), Михаило Симонов Растић (као прокуратор 1424, 1425, 1427, 1428, 1429, 1430), Марин Михаилов Растић (сам 1426, а с браћом 1435, 1438, 1440, сам 1442, 1444, 1446), кнез Влаха Владоје Гуровић (1427, 1429), протовестијар Рестоје Милохна (као протовестијар 1428, као кнез 1442, као протовестијар и кнез 1444), жупан Радашин Брајковић (1430), Радосав Кодеспa (1435, 1438, 1440), Радосав Путничих (1423, 1446), Иванац Радојевић (1446).

У појединим случајевима, имамо примере да је новац за закуп исплаћивало и друго лице, а не сам закупац. Тако је 1409. године Теодор Проданелић примио од Павла Гундулића, на име закупа краљевих кућа у којима бораве Мартол Цријевић и Первула Бенеших, најам за 1409. и део најма за 1410. годину, али није познато на основу ког договора. У случају туторства то је било уобичајено, те је Матија Градић, тутор Филке, ћерке и наследнице покојног Махоја Барабића исплатио закуп на име куће у којој су живели господин Паладин и Филка 1417. године. Такође, марта 1417. године, Петар Симон Бунић дао је суму потребну за најам у Первулино име, а исто је учинио и за 1418. годину. За период од 29. септембра 1421. до 29. септембра 1422. године, као и 1423. године динаре је у Первулино име исплатио Иван Мартолов Цријевић.<sup>78</sup>

С обзиром на то да је доходак од некретнина третиран као и било који доходак с регалних поседа, у појединим случајевима новац од закупа исплаћиван је истовремено с осталим дохоцима (трибутима) који су следили босанској круни, као и с приходима од земље. Тако је децембра 1407. године Иван, син Младена Станчића, подигао и најам и Светодмитарски доходак, Миливоје Дивичић и Брајко Шабанчић такође (1413), као и Иван Билојевић и Миливоје Дивичић (1414), затим Миливоје Дивичић (1416), Хрватин Мрђеновић и Радослав Штитовљанин (1417), протовестијар Рестоје Милохна све дохотке (Светодмитарски, Стонски, те новац од закупа кућа и других поседа, 1428). Исто 1429. године чини кнез Владоје Гуровић, 1430. жупан Радашин Брајковић, а 1435, 1438. и 1440. године Радосав Кодеспа, док је 1442. године у тој улози опет Рестоје Милохна. Разумљиво, то је чињено пре свега јер је тако било погодније босанским владарима и посланицима који су једним одласком у Дубровник могли завршити више послова. Почевши од друге владавине Твртка II, сачуване су и типолошке изјаве, те кроз документа можемо да пратимо образац који налаже не само протокол према коме се бележе наплате од стране прокуратора, већ и пратећу документацију, попут изјава посланика да не постоји дуг за претходну годину, те владарево писмо које служи као разрешна признаница њиховим прокураторима.

Када је реч о станарима, било је и оних који су дужи период закупљивали исте куће. Тако је Первула (Перва) Бенеших била низ

---

<sup>78</sup> У случају Первуле то можда има везе са податком да је у међувремену постала удовица, пошто се од 3. децембра 1414. она бележи и као Первула, удовица Бенеше Бенешиха.

година закупац некретнине са рентом у вредности од 30 перпера, односно (почев од 1423. године) 40 перпера годишње. Први поуздани податак о њеном боравку у краљевој кући налазимо средином фебруара 1406. године, када је већ ту живела, а последњи 1424. године. Није познато да ли је ту становала и након те године.

Други вишегодишњи закупац био је Мартол Маројев Цријевић, који је закупуивао велелепнију кућу, те је плаћао цену у висини од 50 перпера. Није познато када је он први пут закупио ту кућу, али приликом првог помена, марта 1406. године, истиче се да он у њој „сада пребива“. Последњи његов закуп трајао је, чини се, до најкасније 14. фебруара 1410. године. Након тога ту је кућу закупуивао Стјепко Лукарчевић, а затим и лекар Бартол де Пломбино (почев од пре 10. априла 1411), који је платио закуп за две године у висини од 100 перпера (1413–1414), а затим се од 13. октобра 1415. бележи да ту кућу изнајмљује Паладин Барабић. Како то сазнајемо из грађе, с њим је живела и Филка, ћерка и наследница покојног Махоја Барабића. Поново се као станар исте куће, најраније од 1422. године, бележи Бартол де Пломбино, који се уједно јавља и као прокуратор Твртка II, а од 1423. станарина му је, уместо 50, износила 65 перпера. Он је ту становао и 1424, као и 1425. године.

Након њега, као станар исте куће јавља се Петар Лукарчевић, који у њој борави 1425. и 1426. године, а према подацима из 1435, изгледа да је у истој кући, након његове смрти, живела и његова удовица госпођа Бјелица, која је том приликом исплатила закуп за три године уназад. На основу података из 1440. године, сазнајемо да су у некадашњој кући у којој је становао Петар Лукарчевић наставила да живе и његова деца – син Јаков с браћом.

Што се тиче станара треће куће, те саме те куће, ствари су нешто замршеније. Иако се од првих сачуваних података о најму из 1406. године помињу три станара у три засебне јединице, као и касније (1435), чему у прилог иде и забелешка сачувана у Књизи ризничарских најмова, да су краљу Босне, Остоји, дате три куће, историјат те последње некретнине најтеже је испратити. Као и кућа којој је пребивала Первула Бенешкић и она је издавана најпре за цену од 30 перпера. Као њен први познати станар помиње се Андрија, син покојног Влаха Менчетића. Након њега, у истој је, судећи према цени најма од 30 перпера и чињеници, да у питању не може да буде кућа у којој је тада пребивала Первула, живео Христофор Папалић. Приликом наплате најма 1435. године, осим Бјелице, удове Петра Лукарчевића, јављају се још два закупца: дона Маруша, жена покојног Марина Сарачића, и



Драгоје Маринов Соркочевих који би могли бити станари Первулине или треће куће. Након тога изгледа да је у њој живео најпре каноник Доминик Рибица. За њу је најам дат 1427. Марину Михином Растићу и она се неко време налазила у вишегодишњем најму Марина Јунијевог Соркочевиха, укључујући и 1437. године, што би значило да је она била у најму породице Соркочевих и 1435. године, те би тада као њен главни закупац фигурирао Драгоје Маринов Соркочевих. У том случају Маруша, удова Марина Сарачића, те породица Сарачића били би бар те године закупци куће у којој је раније живела Первула. Ипак, сами подаци о овој кући, касније пренесени у веома скраћеној форми у *Књигу најмова*, не допуштају да се она, као ни њени станари детаљније разматрају. Стога питање зашто се та некретнина, као и њени станари само спорадично помињу, те зашто се најам за исту углавном не бележи, чак ни када се детаљно помиње наплата закупа за прве две, за сада остаје отворено.

### Положај кућа – прилог убикацији поседа босанске круне у граду Дубровнику

На крају свега наведеног треба истаћи да је, сходно постојећим подацима, могуће макар делимично лоцирати некретнине босанских владара, почев од раздобља прве владавине краља Остоје. На првом месту ту су извори о стицању новог поседа, који је Остоја званично стекао приликом примања у ред властеле 25. фебруара 1399. године, као израз захвалности Дубровчана за продају Сланског приморја том граду, а затим и други подаци из дубровачке грађе, међу којима се по важности морају истаћи они из *Књиге ризничарских најмова* (*Liber afictuum thesaurarie*).<sup>79</sup> Како сазнајемо из горе поменуте исправе и пратећих докумената из дубровачког архива, куће за Остоју и Хрвоја Вукчића су купљене за укупно 3.000 дуката 11. фебруара 1399. године. За Хрвоја је изабрана кућа у којој је становао Мартинуш – Махоје Барабић, власништво „госпође Филипе наше владике”, док је

<sup>79</sup> Иако је стицање некретнина озваничено тек 25. фебруара 1399. године, оне су купљене, према договору, како у случају краља Остоје, тако и Хрвоја, нешто раније, односно 11. фебруара 1399. године: Р. МИХАЉЧИЋ, Исправа о примању, 132, 134; D. ZELIĆ, *Knjiga rizničarskih najmova*, 148, по. CXVI (fol. 116r), 148, по. CXVII (fol. 117r). Нажалост, услед празнина, посебно за период у коме је Босанско краљевство имало некретнине у граду, није било могуће упоредити податке о каснијем најму краљевих кућа с онима које имамо.

за краља изабрана кућа покојног Марина Лукиног Бунића (Marin de Lucha de Vona), око које су се налазиле „(најбоље) градске палате“.<sup>80</sup> На основу тог податка се може закључити да се палата краља Остоје налазила управо у зони најрепрезентативнијих кућа, која се пружала на простору између катедрале Св. Марије и цркве Св. Влаха, односно у непосредној околини цркве Св. Влаха и кнежевог двора.<sup>81</sup> На истом простору налазила се и Хрвојева кућа, која је била лоцирана *apud Sanctum Blasium* (1417, 1418), односно *apud ecclesiam sancti Blasii in Ragusio ad Luzarizan* (1516, 1520) и раније била у поседу Филипе Менчетић, која је имала низ некретнина у поменутој ексклузивној зони, између катедрале Св. Марије и цркве Св. Влаха, према кнежевом двору.<sup>82</sup> И поред тога што су припадале различитим секстеријама, једна секстерију Св. Влаха, а друга секстерију Св. Марије,<sup>83</sup> тврдњи да су се некретнине налазиле у истој зони, те да су биле и саме репрезентативне, у прилог би ишао и податак да су 1417. године обе издаване за исту цену од 50 перпера.<sup>84</sup>

<sup>80</sup> J. LUČIĆ, *Stjecanje, dioba i borba*, 125; С. РУДИЋ, О кући Хрвоја Вукчића, 354; Р. МИХАЉЧИЋ, Исправа о примању, 132, 134; D. ZELIĆ, *Knjiga rizničarskih najmova*, 148, no. CXVI (fol. 116r).

<sup>81</sup> I. BENYOVSKY LATIN – I. HANIČAR BULJAN, *Socijalna topografija srednjovjekovnog Dubrovnika: primjer posjeda obitelji Menče u burgusu na prijelazu 13. u 14. stoljeće*, *Povijesni prilozi* 59 (2020) 67–122, str. 106–107.

<sup>82</sup> С. РУДИЋ, О кући Хрвоја Вукчића, 355, нап. 6; Е. КУРТОВИЋ – А. ПЕСО, *Izvori za historiju* I, 118, no. 284 (9.2.1417), III, 1134, no. 1915 (26.11.1516, Div. Not., XCIII, 82). У питању је највероватније улица Лучарица (Лужарица), која је требало да буде поплочана 1326. године, а која је спадала у главне градске улице у непосредној близини цркве Св. Влаха: I. BENYOVSKY LATIN – I. HANIČAR BULJAN, *Socijalna topografija*, 79, 106–107.

<sup>83</sup> Интересантно је да је Хрвојева кућа, која се пак налазила поред новог Св. Влаха, смештена у секстерију Св. Марије, док су Остојине смештене у секстерију Св. Влаха: D. ZELIĆ, *Knjiga rizničarskih najmova*, 148, no. CXVI (fol. 116r), 148, no. CXVII (fol. 117r). О подели на секстерије као и промени територије на које се простор секстерија односи: I. LAZAREVIĆ, *Granice dubrovačkih seksterija*, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku* 50 (2012) 63–74. О првобитном кварту *burgus sancti Blasii*: I. BENYOVSKY LATIN, *Dubrovnik's Burgus of St Blasius in the 13th Century*, *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages: Authority and Property*, eds. I. BENYOVSKY LATIN – Z. PEŠORDA VARDIĆ, Zagreb 2014, 295–326.

<sup>84</sup> За ту суму издавана је кућа покојног Хрвоја Лукши Кабужићу (Luxa de Saboga) фебруара 1417. године: Е. КУРТОВИЋ – А. ПЕСО, *Izvori za historiju* I, 118, no. 284 (9.2.1417, Div. Not., XII, 213).

Нешто података о некретнинама сазнајемо, како смо већ поминули, из *Књиге ризничарских најмова*, која баштини податке из претходних књига најмова које нису сачуване. Иако се у истој „кућа“, а на једном месту и „куће“ краља Остоје, односно краља Босне, свега неколико пута помињу, подаци указују барем на оквиран положај некретнина босанске круне. Палата (полача) краља Остоје, која је претходно припадала породици Бунић, односно Марину Лукином Бунићу, била је, као што је речено, у секстерију Св. Влаха, те је морала да се налази на земљишту ове породице. То се земљиште помиње приликом изградње нове куће коју су, „на својој територији“ („super teritorio suo magno in civitate Ragusii“), подигли Марин Лукин Бунић и његов брат Миха Лукин Бунић 1347. године.<sup>85</sup>

Према подацима из наведене књиге најмова, Дубровчани су 11. фебруара 1399. године изнајмили три куће Марина Лукиног Бунића у поменутом секстерију Св. Влаха, које су биле с три стране, с истока, запада и према северу окружене јавним путем, док се према мору (тј. југу) налазила још једна кућа истог Марина, у којој је живео каноник Доминик Рибица, као и кућа у којој живи Мароје Птичић. Те је куће Дубровник некоћ био поклонио краљу Босне.<sup>86</sup> О кући у којој станује Доминик Рибица каже се да је била изнајмљена од (Марина) Луке Бунића, да се на истоку граничи с јавним путем, на западу с другом кућом истог Марина, на југу с кућом Николе Пуцића, а на северу с кућом реченог Марина. Затим стоји белешка да је та кућа изузета од стране града и дата босанском краљу за 30 перпера.<sup>87</sup> За кућу Марина Лукиног Бунића у којој живи Мароје Птичић каже се да се налази у секстерију Св. Влаха, те да се граничи на истоку с кућом поменутог Марина, на западу такође с кућом поменутог Марина, на југу с кућом Николе Пуцића, а на северу са споредно уличицом (*calissella*) куће истог Мартина, као и с кућом краља Босне.<sup>88</sup>

<sup>85</sup> И. МАНКЕН, *Дубровачки патрицијат у XIV веку I*, Београд 1960, 148 [I. MANKEN, *Dubrovački patricijat u XIV veku I*, Београд 1960].

<sup>86</sup> D. ZELIĆ, *Knjiga rizničarskih najmova*, 148, no. CXVI (fol. 116r).

<sup>87</sup> Isto, 168–169, no. CLII (fol. 152r). Подаци о овој кући, који су накнадно уписани у нову књигу за 1429. годину, доносе вести да је Доминик Рибица за исту дао 30 перпера Марину Михаином Растићу, затим 1430. и 1431. Антонију Припковићу, 1432. Антонију Гучетићу, затим да се налазила у вишегодишњем најму Марина Јунијевог Соркочевића 1437. године, као и да је према линији наследства пренесена на Жувана Мариновог Бунића, те да је 1438. за исту преко Антонија Гучетића плаћен најам у висини од 50 перпера и 6 гроша: Isto, 168–169, no. CLII (fol. 152r).

<sup>88</sup> Isto, 170, no. CLIII (fol. 153r).

На основу постојећих података, као и оних који су обрађени приликом рада на расветљавању социјалне топографије Дубровника,<sup>89</sup> налазимо и податке о ближој локацији кућа краља Остоје, односно блока кућа који је стекао 1399. године. Тако се кућа једног Марина Бунића, који је наведен без средњег имена, односно имена оца, према изворнику из 1355. године, налазила вероватно у зони западно од катедрале (јужно и западно од куће Мароја, сина Диме Домањина Менчетића). Сходно чињеници да је у питању 1355. година, имало би смисла сматрати да се иза тог Марина крије Марин Лукин Бунић, те би, ако се то прихвати, некретнине босанског владара биле смештене у блоку Бунића, западно од катедрале.<sup>90</sup> Да су се оне налазиле негде у тој зони, односно између Хрвојеве и куће Радослава Павловића, као и да се у близини налазила куће Матеја Кружића (Matei de Стохи), можда указују и подаци о поплочавању улица из 1434. и 1435. године, када се некретнине босанског владара наводе заједно са поседом Кружића, те Павловића.<sup>91</sup> Што се тиче друге две куће, судећи по наведеним подацима, те висини ренте (од 30, па 40 перпера), иако би прва помисао била да су се оне, због мање цене најма, налазиле у неком од других делова града, подаци из поменутог *Књиге ризничарских најмова* указују на то да су се све оне налазиле једна до друге, те да је, вероватно, том приликом, Остоја заправо истовре-

<sup>89</sup> I. BENYOVSKY LATIN – I. HANIČAR BULJAN, *Socijalna topografija*, 67–12-2. Већ само делимичан поглед на садржај необјављених извора, као и на систематизацију топографије на основу података из дубровачке грађе указује на низ могућности даљег проучавања бројних питања. О томе: М. М. MARUŠIĆ, *Urbani krajolik i vlasnička topografija kasnosrednjovjekovnog Dubrovnika prema seriji Venditiones Cancellariae, Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 41 (2017) 97–108, као и радови у зборнику: *Mapping urban changes / Mapiranje urbanih promjena*, ur. A. PLOSNIĆ ŠKARIĆ, Zagreb 2017, те интернет страна пројекта *Dubrovnik: Civitas et Acta Consiliorum. Visualising the Development of the Late Medieval Urban Fabric* који је реализовао Институт за повијест умјетности из Загреб (https://ducac.ipu.hr/project/).

<sup>90</sup> Марин Бунић, чија се кућа граничила с кућом Хрвоја Вукчића 1399. године, вероватно је онај Марин који је био ожењен унуком Филипе, те у том правцу вероватно не би требало трагати за кућама краљева Босне: I. BENYOVSKY LATIN – I. HANIČAR BULJAN, *Socijalna topografija*, 85, 107.

<sup>91</sup> D. ZELIĆ – A. PLOSNIĆ ŠKARIĆ, *Dubrovnik: Civitas et Acta Consiliorum*, 344, no. 67 (DAD, Acta Consilii Minoris, fasc. 6, fol. 170v, 22.9.1434), 365, no. 87 (DAD, Acta Consilii Minoris, fasc. 6, fol. 291r, 17.11.1435). Према старијим подацима, сачуваним у новој Књизи ризничарских најмова, посед породице Кружића налазио се такође у блиској вези с поседом Марина Лукиног Бунића: D. ZELIĆ, *Knjiga rizničarskih najmova*, 170–171, no. CLIII (fol. 154r).

мено стекао три куће које су чиниле део блока Бунића, једну репрезентативнију и две мање репрезентативне, или пак мање квадратуре. Такође треба узети у обзир, ако су у питању биле вишеспратне куће, да је једна од њих можда била подељена и на две стамбене јединице.

На основу податка из 1453. знамо да се једна од тих кућа налазила поред куће коју је Матија Илијин Цријевић издао у најам Мафеју, сину мештра бојадисара Филипа, а на основу *Књиге некретнина дубровачке општине* и да се некадашња кућа краља Босне, тада већ поново у поседу града, налази у улици Цријевића, те да је издата Симону Маројевом Растићу, почевши од марта 1465. године,<sup>92</sup> као и да су у тој улици некада боравили посланици (амбасадори) краља Босне.<sup>93</sup> Да није у питању данашња улица Цријевића, осим удаљености од некадашњег централног резиденцијалног дела који је био на цени, говори и податак да се она у то време никако није могла наћи у секстерију Св. Влаха, пошто би, према данашњем положају, припадала секстерију Св. Петра.<sup>94</sup>

Додатно, када говоримо о кућама босанских владара, треба истаћи да се на основу до сада познате топографије Дубровника, те распореду поседа породице Менчетић, може указати и на место некадашње куће краља Твртка I. Како је већ раније поменуто, у питању је била кућа Маруше, удове Петра Бобаљевића, за коју је краљ Твртко последњу рату у висини од 167 перпера исплатио истог дана када је и регистровано његово писмо од 12. јуна 1389. упућено њеном наследнику Климету Будачићу. Из недавно објављеног рада о социјалној топографији Дубровника сазнајемо да се кућа Петра Бобаљевића 1355. такође налазила у близини куће Марина Бунића, и то источно од куће Мароја, сина Диме Домањина Менчетића.<sup>95</sup>

---

<sup>92</sup> I. BENOVSKY LATIN – D. ZELIĆ, *Knjige nekretnina dubrovačke općine (13–18. st.) = Libri domorum et terrenorum Communis Ragusii deliberatis ad afflictum (saec. XIII–XVIII)*, sv. I, Zagreb – Dubrovnik 2007, 335 (fol. 69v). Сећање да су у тој кући боравили људи краља Босне, помиње се и касније, након 1480. године, када се као место боравка људи краља Босне помињу не само кућа удовице Симона Маројевог Растића, већ и кућа Клемента (Климе) Николе Растића: I. BENOVSKY LATIN – D. ZELIĆ, *Knjige nekretnina dubrovačke općine (13–18. st.)* II, Zagreb – Dubrovnik 2007, 271 (fol. 108r), 272 (fol. 108v).

<sup>93</sup> I. BENOVSKY LATIN – D. ZELIĆ, *Knjige nekretnina dubrovačke općine* II, 269 (fol. 107v).

<sup>94</sup> Мапа и подела секстерија у: I. LAZAREVIĆ, *Granice dubrovačkih seksterija*, 63–74.

<sup>95</sup> I. BENOVSKY LATIN – I. HANIČAR BULJAN, *Socijalna topografija*, 85.

### Закључна разматрања

Како из приложених података можемо видети, захваљујући информацијама сачуваним у грађи Дубровачког архива, било је могуће установити на првом месту не само да је босанска круна поседовала три куће у Дубровнику (почевши од 1399. године, па све до пада босанског краљевства), већ и стећи детаљнији увид у историјат ових некретнина, начин њиховог стицања, процеса изнајмљивања, цене најма, податке о станарима. Такође, на основу грађе сачуване поводом најма кућа било је могуће и указати на круг сарадника босанских владара, односно испратити имена и функције низа личности које су се налазиле на месту њихових посланика и прокуратора. Коначно, подаци из Дубровачког архива, омогућили су и да се установи ближа локација кућа босанске круне. Стога, на крају треба истаћи да ће овде представљена сазнања о кућама босанских владара, као и о њиховој прецизнијој локацији, у будућности вероватно бити допуњена новим подацима који ће се открити приликом даљег испитивања до сада необјављене грађе из Дубровачког архива, као и кроз даљу систематизацију сазнања о топографији града Дубровника, те будућим радом на истраживању непокретне имовине Бунића и Цријевића.

#### Прилог:

#### Табеларни преглед закупаца кућа босанских владара у Дубровнику

Период закупа	Станари
Кућа I	
пре марта 1406. до средине фебруара 1410.	Мартол М. Цријевић
после средине фебруара 1410.	Стјепко Лукаревић
пре почетка априла 1411. до краја августа 1414.	Бартол де Пломбино
пре средине октобра 1415. до краја јуна 1417, а можда и дуже	Паладин Барабић (Бараба)
најраније 1422. до 1425.	Бартол де Пломбино
од 1425. до смрти	Петар Лукаревић
пре 1431/32? до краја маја 1435? можда и дуже	госпођа Бјелица Лукаревић, удова Петра, са децом
од пре 1440.	Јаков Петров Лукаревић са браћом

Кућа II	
пре фебруара 1406. до септембра 1423, можда и дуже	Перва (Первула) Бенешић
пре 1431/32? до краја маја 1435? можда и дуже	Маруша, удова Марина Сарачића
Кућа III	
пре септембра 1405. до септембра 1406, можда и дуже	Андрија Влаха Менчетић
1412–1416. Према потраживању он је ту пребивао 1412–1416, али је заправо, изгледа, ту живео 1412. и првих 7 месеци у 1413?	Христофор (Крстул, Крестол, Кре- шол) Папалић из Сплита
од пре 1427.	каноник Доминик Рибица
пре 1431/32? до краја маја 1435, можда и дуже	Драгоје Маринов Соркочевић
од пре 1437.	Марин Јунијев Соркочевић

Aleksandra Fostikov

## THE HOUSES OF BOSNIAN RULERS IN DUBROVNIK

### Summary

Almost all of the Bosnian kings (namely, Tvrtko I, Stefan Ostoja, Stefan Ostojić, Tvrtko II, Stefan Tomaš), at least according to the preserved source material, owned real estate in Dubrovnik. However, while in certain cases the issue of Bosnian nobles' property in the city of Dubrovnik has been the subject of several works, the possessions of the Bosnian crown have not been researched in more detail. Therefore, this work is dedicated to studying the history of real estate, more precisely to the scrutiny of Bosnian rulers' houses in that city, the way in which they were acquired, as well as the questions of their number and lease.

Owing to data from the Archives of Dubrovnik, primarily related to the lease of the properties, it was possible to provide answers to these questions. Thus, it was possible to establish not only that the Bosnian Crown owned three houses in Dubrovnik, but also that it acquired them in 1399, and that

they were in the hands of the Crown until the fall of the Bosnian Kingdom. It was also possible to gain a more detailed insight into the history of these properties, the method of their acquisition, the rental process and prices, data on the tenants, as well as insight into the circle of Bosnian rulers' associates, their names and functions. Finally, the data from the Dubrovnik Archives also made it possible to establish the closer location of Bosnian Crown's real estate, as well as to indicate that it was actually a block of houses that was located in the zone of the most representative dwellings, which stretched between the Cathedral of St. Mary and the Church of St. Blaise, or rather in the immediate vicinity of the Church of St. Blaise and the Prince's Palace.

Finally, it should be noted that the present knowledge about the houses of Bosnian rulers, as well as their more precise location, will likely be supplemented in the future with new data that will be discovered during further examination of previously unpublished material from the Dubrovnik Archives, as well as through further systematization of known facts about the city of Dubrovnik's topography.

**Keywords:** medieval Bosnia, Bosnian rulers, medieval Dubrovnik (Ragusa), houses, real estate, lease, rent, 14<sup>th</sup> and 15<sup>th</sup> centuries.

Чланак примљен: 26. марта 2024.  
Чланак прихваћен: 19. септембра 2024.